یک عکس، یک خاطره

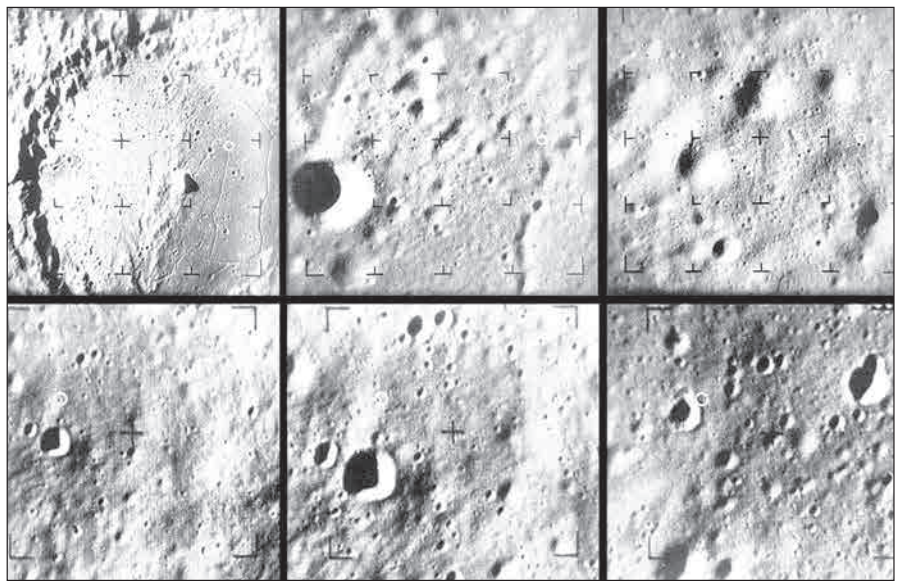

آخرین عکس‌های «رنجر ۸» از سطح ماه-۱۹۶۵

۵۵ سال پیش در چنین روزی، برابر بیستم فوریه ۱۹۶۵ میلادی، سفینه «رنجر ۸» موفق شد ۲۳ دقیقه قبل از سقوط روی سطح کره ماه، بیش از ۷ هزار عکس واضح از تنها قمر زمین را به پایگاه ناسا مخابره کند.

دژاوو

ترکمانچای پایان سیطره ایران بر قفقاز

[شهروند] «الحمدلله الوافی والکافی. بعد از انعقاد عهدنامه مبارکه گلستان و مبادلات و معاملات دوستانه دولتین علیتین و ظهور آداب کمال مهربانی و یک‌جهتی حضرتین بهیتین، به مقتضای حرکات آسمانی، برخی تجاوزات ناگهانی از جانب سرحدداران طرفین به ظهور رسیده که موجب سنوح غوایل عظیمه شد. از آنجا که مرآت ضمایر پادشاهانه جانبین از غبار این گونه مخاطرات پاک بود، اولیای دولتین علیتین تجدید عهد مسالمت را اهتمامات صادقانه و کوشش‌های منصفانه در دفع و رفع غایله اتفاقیه به ظهور رسانیده، عهدنامه مبارکه جدید به مبانی و اصولی که در طی فصول مرقومه مذکور است مرقوم و مختوم آمد به مهر وکلای دولتین علیتین و در ماه شوال سال ۱۲۴۹ هجری به امضای همایون شرف استقرار و استحکام پذیرفت. بر اولیای دولتین لازم است که از این پس در تحصیل موجبات مزید دوستی و موافقت اهتمامات صادقانه مبذول دارند و اسباب استحکام و استقرار معاهده مبارکه را به مراودات دوستانه متزاید خواهند [...].» اباطیلی که از پیش چشم‌تان گذشت مقدمه متن «عهدنامه ترکمانچای» منعقده به تاریخ یکم اسفند ۱۲۰۶ خورشیدی (۱۹۲ سال پیش در چنین روزی) ما بین دولت شاهنشاهی ایران و روسیه تزاری است که به موجب آن ایروان، نخجوان و بخش‌های دیگری از تالش به میمنت و مبارکی-آن گونه در دیباچه و مقدمه متن عهدنامه به آن اشاره رفته- ضمیمه خاک امپراتوری روسیه شد تا باقی مانده قفقاز نیز بدین سان از مام میهن جدا شود. هر چند روس‌ها این بار فقط به غصب خاک و اخذ غرامت بسنده نکرده و با اجبار دولت ایران به موافقت با اجرای قانون کاپیتولاسیون برای اتباع روس، تحقیر و استخفاف دربار بی‌کفایت قاجار را به سر حد امکان رساندند.

درس آغامحمدخان به جدایی‌طلبان

دو عهدنامه گلستان و ترکمانچای که اینک از هر دوی آنها با صفت «ننگین» استقبال می‌شود، مولود وقایع خونباری بود که در تاریخ معاصر از آنها با عنوان «جنگ‌های ایران و روس» یاد شده است. جنگ‌هایی که با لشکرکشی آغامحمدخان بنیان‌گذار سلسله قاجاریه در سال ۱۱۷۴ خورشیدی به گرجستان کلید خورد و به مدت سه دهه تمام مرزهای شمالی ایران را دستخوش آشوب کرد. اینکه تصمیم آغامحمدخان برای به حرکت درآوردن سپاه ایران با هدف تأدیب حاکم یاغی گرجستان تصمیم درستی بود یا خیر، با وجود سابقه تاریخی سیطره ایران بر این منطقه چندان غیرمنطقی و تجاوزکارانه جلوه نمی‌کند. اما خشونت بیش از حدی که شاه قاجار در نبرد گرجستان خصوصا تفلیس به خرج داد عاملی شد تا خوانین محلی گرجی برای رفتن زیر بیرق روس‌ها مصمم‌تر شوند. تا وقتی آغامحمدخان نفس می‌کشید، با توجه به خاطره دهشت‌ناکی که از خود در تفلیس به یادگار گذاشته بود حتی فکر خیانت و یاغی‌گیری در مخیله حاکمان محلی گرجستان راه نداشت، اما قتل شاه قاجار در بهار ۱۱۷۶ خورشیدی طی محاصره شهر شوشی که به بر تخت نشستن فتحعلی‌خان- برادرزاده نه‌چندان باکفایت شاه مقتول- انجامید، دل و جرأت آنها را تا حد زیادی افزایش داد.

جنگ و صلح گران به قیمت قفقاز

چهار سال بعد از مرگ آغامحمدخان، با اعلام گئورگی خان، حاکم گرجستان، مبنی بر خروج از اطاعت دربار ایران و پذیرش تحت‌الحمایگی روسیه، بار دیگر طبل جنگ در قفقاز نواخته شد. در ۱۱۸۰ خورشیدی سپاهیان ایران به فرماندهی عباس میرزا- فرزند فتحعلی‌شاه- تبریز را به مقصد ایروان ترک کردند و چند روز بعد در منطقه اچمیادزین با ارتش روسیه روبه‌رو شدند. این نخستین برخورد از سلسله برخوردهایی بود که به مدت ۱۰ سال بین ارتش‌های ایران و روسیه اتفاق افتاد و نام «دوره نخست جنگ‌های ایران و روس» را به خود گرفت. دوره‌ای که پایان آن با انعقاد عهدنامه گلستان و جدا شدن ارمنستان، گرجستان، آبخاز، سامگرلو، گوریا و ایمرتی، چچن، اینگوش یا به عبارت بهتر بخش اعظم منطقه قفقاز از ایران همراه بود. ۱۲ سال بعد از انعقاد عهدنامه گلستان، سپاهیان ایران بار دیگر در شهر گنجه رودرروی ارتش روسیه تزاری قرار گرفتند و با وجود رشادت‌های بسیار، عباس میرزا مجبور شد پس از تحمل شکستی سنگین با ارایه پیشنهاد ترک مخاصمه به روس‌ها، پای میز صلح بنشیند. صلحی که در روستای ترکمانچای به ثمر نشست اما همچون نوبت قبل گران تمام شد و تتمه قفقاز را نیز از نقشه سیاسی ایران زدود.

منبع: «بازخوانی معاهده ترکمانچای» مرکز اسناد انقلاب اسلامی

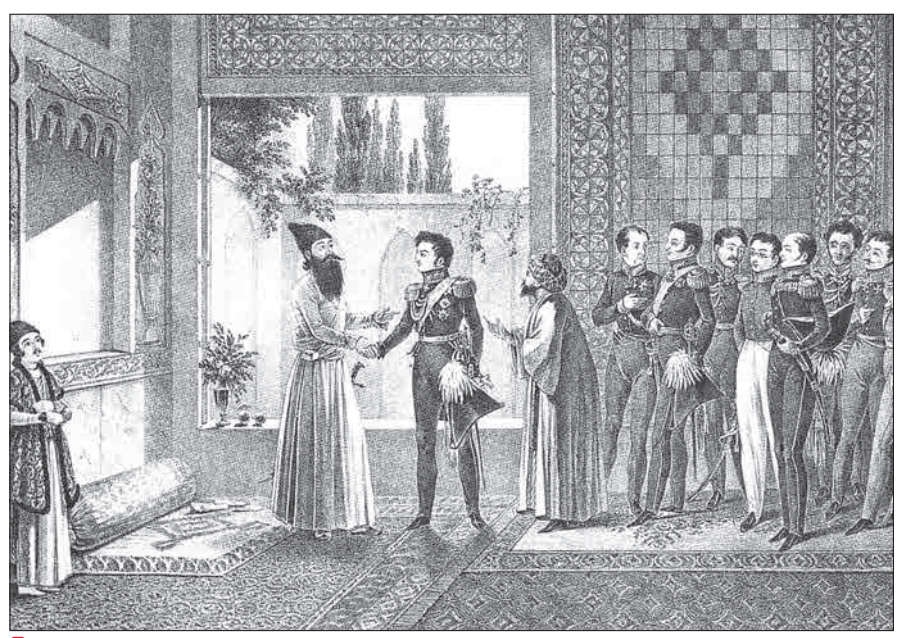

نگاره‌ای از دیدار ولیعهد عباس میرزا و ژنرال ایوان پاسکویچ در روستای ترکمانچای

تاریخ‌نگار

صدوهجده سال پیش در چنین روزی، برابر بیستم فوریه ۱۹۰۲ میلادی، **انسل آدامز**، عکاس برجسته آمریکایی در شمال کالیفرنیا به دنیا آمد. آدامز از طرفداران عدم دخل و تصرف در نگاتیو بود و به همین دلیل ابداعات زیادی در راستای تحول در چاپ و دستکاری نور و قابلیت‌های بصری از خود به یادگار گذاشت. شهرت آدامز بیش از هر چیز به دلیل عکس‌هایش از طبیعت و چشم‌اندازهای غرب آمریکاست.

تصرف گیلان به دست مشروطه‌خواهان در جریان قیام علیه **استبداد صغیر** (۱۲۸۷ خورشیدی)

صدوپانزده سال پیش در چنین روزی، برابر با بیستم فوریه ۱۹۰۵ میلادی، **میخائیل شولوخف**، نویسنده شهیر روس در روستایی واقع در حاشیه جنوبی رود دُن به دنیا آمد. شولوخف در جریان انقلاب بلشویکی روسیه نقشی فعال داشت و شاید درست به همین دلیل در اکثر داستان‌هایش به مردم و انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ پرداخته است. رمان «دُن آرام» از مهم‌ترین آثار او به شمار می‌رود که نوشتنش از ۱۹۲۸ تا ۱۹۴۰ میلادی طول کشید.

معما

سیاست اسکار، اسکار سیاسی

اهدای جایزه اسکار بهترین فیلم به «انگل» با اینکه حیرت بسیاری از دوستداران سینما را برانگیخت، اما برای عده‌ای دیگر که از سازوکار جوایز اسکار- خصوصا طی سال‌های اخیر- مطلع هستند، چندان تعجب‌برانگیز نبود. کما اینکه منتقدی قدیمی پس از اعلام رأی آکادمی به شوخی اذعان داشت «انگل» کره‌ای خوش‌شانس بود که سال ۲۰۱۹ فیلم مهمی با حضور محوری سیاه‌پوستان یا دگرباشان جنسی -به‌عنوان موضوعات مورد علاقه داوران اسکار- به روی پرده سینماهای دنیا نرفت. این یک حقیقت است که جشنواره‌های جهانی در برهه‌های مختلف موضوعات خاصی را محور تصمیم‌گیری‌های خود قرار می‌دهند و براساس هنجارهای آن مقطع زمانی خاص به انتخاب فیلم‌ها برای نمایش در جشنواره و نهایتا اهدای جوایز می‌پردازند. اسکار با اینکه شکل و شمایل جشنواره‌هایی چون کن، ونیز، برلین، کارلووی واری و... را ندارد، اما سیاست‌های خود را در بخش اهدای جوایز به نمایش می‌گذارد. در واقع اینکه در دهه نخست قرن بیست‌ویکم (از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰) سه فیلم «۱۲ سال بردگی»، «مهتاب» و «کتاب سبز» با داستان‌هایی حول محور زندگی رنگین‌پوستان برنده اسکار بهترین فیلم شده‌اند، به هیچ عنوان اتفاقی نیست و نشانگر همان چیزی است که از آن با عنوان «سیاست اسکار» یاد می‌شود. توجه ویژه اسکار به آفریقایی-آمریکایی‌ها (خصوصا در دهه اخیر) را شاید بتوان یکی از بازخوردهای ورود یک سیاه‌پوست به کاخ سفید آن هم برای نخستین بار در تاریخ آمریکا قلمداد کرد. این درحالی است که همین آکادمی تخصصی به‌عنوان چکیده و عصاره سینمای آمریکا تا دهه ۷۰ میلادی رنگین‌پوستان ایالات متحده اعم از آفریقایی-آمریکایی‌ها و سرخ‌پوستان را در سیاست‌های خود حتی به حساب نمی‌آورد و درست به همین دلیل وقتی در سال ۱۹۶۴ میلادی و در جریان برگزاری سی‌وششمین دوره جوایز اسکار، سیدنی پوآتیه موفق شد به‌عنوان نخستین هنرپیشه آفریقایی-آمریکایی تبار جایزه بهترین بازیگر نقش اول مرد را برای بازی در فیلم «زنبق‌های مزرعه» از آن خود کند، دود از کله خیلی‌ها بلند شد! اما همان زمان نیز آنهایی که خبره‌تر بودند، خوب می‌دانستند اعضای آکادمی این بار نیز دست به سیاسی‌کاری زده و خواسته‌اند هم‌زمان با اوج‌گیری مبارزات جنبش حقوق مدنی آمریکایی‌های آفریقایی‌تبار به رهبری دکتر مارتین لوترکینگ با اهدای جایزه به یک سیاه‌پوست خود را در هماهنگی کامل با جو غالب قرار دهند. اما بی‌شک همه اینها نافی توانایی‌های مردی که لقب نخستین سیاه‌پوست فاتح اسکار را یدک می‌کشد، نیست. سیدنی پوآتیه که ۹۳ سال پیش در چنین روزی، برابر بیستم فوریه ۱۹۲۷ میلادی در میامی به دنیا آمد و طی بیش از نیم قرن فعالیت هنری در ۵۵ فیلم به‌عنوان بازیگر ایفای نقش کرد.

سیدنی پوآتیه در صحنه‌ای از «زنبق‌های مزرعه»-۱۹۶۳

جدول

شماره ۱۹۱۶

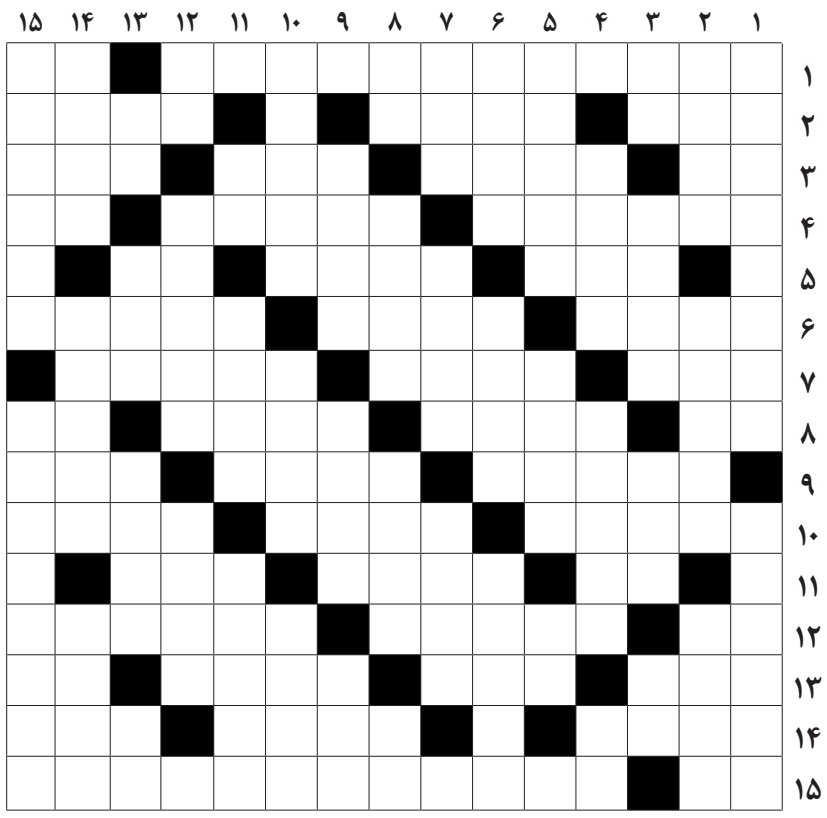

افقی| ۱- تیم فوتبالی در بوندس‌لیگای آلمان- درخت انگور/ ۲- گاو تبتی- مخفی شدن به قصد شکار- دورتر از اینجا/ ۳- سرخ کمرنگ- گاز مرداب- علف خشک- جامی که در مسابقات به عنوان جایزه می‌دهند/ ۴- خط استوا- بیرون زدن آب از فواره- نت میانی/ ۵- مرتجع فلزی- ششمین شهر بزرگ ژاپن- تکنیک/ ۶- بندگی؛ بردگی- دریایی در شمال سیبری- برنده نوبل ادبی ۱۹۷۱/ ۷- دخان- لقب مولانا- اختراعی از کریستوفری ایتالیایی/ ۸- بانگ چوپان- دیوار قلعه- بی‌صدا- زهر/ ۹- گودال زیرزمینی- آبی که به جوی باز نمی‌گردد- پدر آذری/ ۱۰- شیرینی خرمایی سنتی کرمان- پادشاه ماردوش- باخبره/ ۱۱- رمق آخر- سنگ زینتی- از پونه بیزار است/ ۱۲- فلز رسانا- عارضه ناشی از رشد لجام‌گسیخته سلول‌های بدن- کم کردن از مبلغ چک مدت‌دار و تبدیل آن به پول نقد/ ۱۳- عضو بی‌حس- افسانه- از مدارس قدیمی تهران- حرف خطاب/ ۱۴- پول چین- برودت- نطق و کلام/ ۱۵- جنس به ظاهر قوی- طویل‌ترین رود قاره آسیا که در کشور چین جاری است

عمودی| ۱- نمایش کوتاه- کاخ سلطنتی روسیه/ ۲- استاندار- کارگردان فیلم ترن- پستانداری است گوشتخوار کوچک‌تر از روباه/ ۳- منقار کوتاه- سودمند- کشور صنعا- پسوند شباهت/ ۴- آهن‌ربای انگلیسی- معذوریت و بن‌بست- نماد لاغری/ ۵- نوعی نوشیدنی میوه‌ای- غذای زندانیان- خاک کوزه‌گری/ ۶- خیال- مسابقه اسب‌سواری- با اطمینان/ ۷- نرم- ویرگول- مسجد تخریب‌شده در دوران صدر اسلام/ ۸- ضمیر اشاره- آنی و سریع- از نام‌های خدا- واحد بازی تنیس/ ۹- کشور فیدل کاسترو- رویگر- الفبای تلگراف/ ۱۰- بوته گیاه- ضد حمله- بتون مسلح/ ۱۱- بخار دهان- نصفه- وسیله نظافت دندان/ ۱۲- کتف- افراد- متواضع/ ۱۳- منقار کوتاه- یک حرف و سه حرف- کمان چهره- نیم ساعت!/ ۱۴- از علوم حوزوی- مودت- محافظ سرانگشتان/ ۱۵- انقلابی معروف مکزیک- بازاریابی
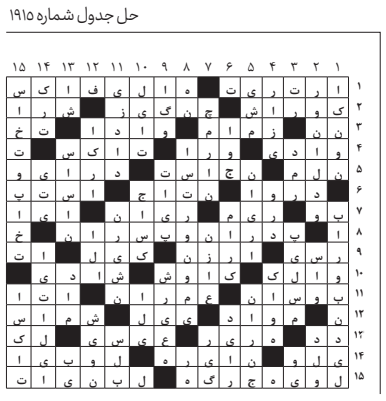
حل جدول شماره ۱۹۱۵